

sprekends. De auteurs gaan er toch van uit dat de taal- *rijkdom* en de taal- *omvang* sterk beïnvloed worden door de kwaliteit van de wisselwerking tussen het kind en zijn omgeving.

Achtereenvolgens worden verschillende sleutelervaringen i.v.m. taal uitgewerkt en bieden de auteurs tal van suggesties voor kleuterleid(st)ers om die ervaringen optimaal te realiseren.

De auteurs onderscheiden vijf *sleutelervaringen* voor taal :

- met andere kinderen en volwassenen praten over ervaringen van persoonlijke betekenis.
- voorwerpen, gebeurtenissen en relaties beschrijven.
- gevoelens verwoorden.
- gesproken taal laten opschrijven en opnieuw laten lezen.
- plezier beleven aan taal.

Elke sleutelervaring wordt uitvoerig uitgewerkt aan de hand van concrete gegevens uit de dagelijkse kleuterklaspraktijk.

Kleuters in Actie is ongetwijfeld één van de belangrijkste publicaties die de afgelopen jaren in het Nederlands verscheen op het terrein van de kleuter- pedagogiek.

De nadruk op 'actief leren' als sleutelbegrip voor de cognitieve ontwikkeling achten we als zeer belangrijk voor al wie op een meer ervaringsgerichte wijze de kleuterklas wil begeleiden.

In die context is het tevens een waardevol werk voor leerkrachten uit het basis- onderwijs die willen werken aan een meer ervaringsgericht lager onderwijs.

Herman Coene

Fundamenten en modellen voor moedertaalonderwijs

Willie van Peer & Jos Tielemans

Instrumentaal : fundamenten en modellen voor moedertaalonderwijs.

Leuven, Amersfoort -Acco- 1984.

Deel I : Fundamenten. 356 p. - 790 BF

Deel II : Modellen 156 p. - 395 BF

Instrumentaal wil een bestudering geven van de wijze waarop het moedertaal onderwijs functioneert vanaf de laatste jaren van het lager onderwijs over het gehele secundair onderwijs. Het is bedoeld voor alle leerkrachten in functie die betrokken zijn bij het moedertaalonderwijs en vooral voor de toekomstige leerkrachten. Dit boek kan ook in de lerarenopleiding als studieboek worden gebruikt. De mogelijke werkwijze hiervoor vindt men vooraan in het eerste deel, naast een voorstel voor doelstellingen.

De structuur verraaft een sterk algemeen didactische uitwerking van de rubrieken. Na een inleidend hoofdstuk wordt een model voor didactisch handelen ontwikkeld. De onderdelen hiervan krijgen elk op hun beurt een apart hoofdstuk. In nog andere behandelt men onderwerpen als taalontwikkeling of gaat men dieper in op de specifiek vakdidactische inhoud. Velen zullen deze aanpak te algemeen vinden. Vooral zij die zoeken naar onmiddellijk bruikbare elementen voor een les Nederlands. Kan men echter in de lerarenopleiding de lessen pedagogie en vakdidactiek integreren, dan lijkt mij dit boek een uitstekende leidraad daarbij.

Instrumentaal getuigd ook binnen de taalinhouden van een brede visie : het moedertaalonderwijs wordt als een interdisciplinair vakgebied voorgesteld. Dit standpunt kunnen we als volgt illustreren. De *ontwikkeling* van de mens vindt plaats als resultaat van zijn *handelen*. Dit gebeurt in een voortdurende wisselwerking (*socialisatieproces*) tussen het *maatschappelijk kader* en het *gemotiveerd* individu. *Taal* is hierbij een van de belangrijkste *instrumenten* of hulpmiddelen.

De achtergronden van deze topics komen uitvoerig aan bod in wat de schrijvers een "in-zoomende beweging" noemen. Er is de noodzakelijke lineariteit in de voorstelling, maar we vinden erg veel verwijzingen naar en uitbreidingen van eerder vermelde elementen. Dit resulteert niet alleen in een verfijning van de theorieën, maar brengt de lezer ook dicht bij meer concrete taalfacetten. Een voorbeeldje : leven en leren (p 50), taal en leren (p 52), leren en ontwikkeling (p 53), ontwikkelingsmodel (p 61), illustratie jeugdboek (p 62), taalontwikkeling (p 75), consequenties moedertaalonderwijs (p 81).

Heel wat hoofdstukken worden daarenboven verbonden in het terugkerende begrip *afstand*. Deze "indicator van de graad van abstractie" (p 19) gebruiken de schrijvers zowel in zijn ruimtelijke, zijn temporele als zijn psychosociale betekenis. Zo kan men de afstand tussen de deelnemers aan een talige situatie ordenen en tevens de afstand tot het onderwerp situeren. Hieruit distilleren de auteurs een moedertaalprogramma. Zo is de theorie gestructureerd, wat gelukkig verkozen werd boven een versnippering in (traditionele) vaardigheden. De ideeën waarmee gewerkt wordt, krijgen nog een bredere plaatsing door regelmatige uitweidingen (motivatiestructuur, pygmalioneffect, perceptie, geheugen, denken). Een uitvoerige bibliografie, een zaak- en personenregister sluiten het eerste deel af.

Het tweede deel geeft 32 lesplannen als praktische uitwerking van de theoretische inzichten uit deel I. Terecht wordt geen garantie geboden voor de uitvoering ervan. Een lessituatie is inderdaad te afhankelijk van situationele factoren. De lessen zijn erg uiteenlopend van karakter en de presentatie is bewust niet uniform. De lesmodellen met een oneven nummer zijn uitgewerkt volgens het schema in deel I, de lesmodellen met een even nummer zijn dan niet.

De verbinding tussen theorie en praktijk moet voor een groot deel door de lezer (student-gebruiker) gezocht en gelegd worden. Al even onduidelijk is de verspreiding van de lesplannen over de verschillende doel-jaren. (Einde lagere school : 5 / eerste en tweede jaar secundair samen : 19/derde, vierde, vijfde en zesde jaar secundair samen:8 / totaal : 32). Om tot eenvoudig resultaat te komen moet de lezer wel 18 verschillende 'omschrijvingen' van de beginsituatie ontcijferen ... Ook het sterke accent op het eerst en tweede jaar secundair is opvallend.

Er blijkt ook nog maar eens hoe theoretisch lesvoorbereidingen wel zijn. Een ontzaglijk (ontzagwekkend) proces van didactische vaardigheden zit verscholen achter zinsnedes als : na elk rollenspel volgt een korte bespreking ; de leerkracht leest de tekst voor ; conclusie onder leiding van de leerkracht enz. De auteurs zullen toegeven dat men de praktijk enkel vindt in de (begeleide) uitvoering van deze lessen. De meerwaarde van deze modellen moet door evaluatie en reflectie verkregen worden. Binnen een opleidingsinstituut zijn daar (misschien) mogelijkheden voor, maar een "zelfstandig" lezer zou m.i. meer gehad hebben aan het in mekaar schuiven van beide delen van Instrumentaal tot één geheel.

Samengevat hebben we dus 2 boeken voor 2 doelgroepen over 2 onderwijs-niveaus met 2 soorten lesplannen, met synthese én nieuwe inzichten, met theorie én praktijk. De (2) auteurs geraken zo soms verward in de dubbelzinnigheid van het compromis. Op heel wat meer plaatsen echter hebben zij, door de kracht van de integratie, hun didactiek uitgewerkt tot een volwaardig instrument voor het moedertaalonderwijs. Met de auteurs kunnen wij er ook voor pleiten : "(...) in de opleiding met *alle* didactische werken vertrouwd te geraken en niet slechts met één." (p 290) Instrumentaal verdiend in deze reeks van werken zeker zijn plaats.

Eddy Eelen

Over creativiteit in schrijven

W. Verlaeckt (red), Over creativiteit in schrijven, Leuven, Acco, 1984

'Over creativiteit in schrijven' gaat over veel meer dan de titel laat vermoeden. De verschillende bijdragen in dit boek geven een antwoord op de vraag hoe men (b.v.) via een aangepast schrijfonderwijs de creativiteit kan bevorderen.

Creatief schrijfonderwijs leidt niet alleen tot een grotere taalgevoeligheid en taalvaardigheid maar de leerlingen worden ook probleemgevoel-